మనసులోని మాట

సావిట్లోకి అడుగుబెడుతూ చుట్టూ చూసింది సరస్వతమ్మగారు. ఇరుకుకి అలవాటు పడిన ఆమె కళ్ళకు అదొక పెద్ద భవనంలా అగ బడింది. అంత విశాలమయిన హాలులో మధ్యగా ఒక టేబుల్, దాని చుట్టూ నాలుగు కుర్చీలు తప్ప సామాన్లే లేవు. ఆవిడ లెక్కన అటువంటి గదిలో రెండుకుటుంబాలు అవలీలగా సరుకు పోవచ్చును.

నవ్వుకుంది ఆవిడ "ఉన్నవాళ్ళకీ, లేనివాళ్ళకీ వ్యత్యాసం ఇదే" అనుకుంటూ కూతురుకోసం చూసింది.

ఆ పిల్ల అప్పుడే ఒక వారపత్రిక చేతికి తీసుకుని, కిటికీలో కూర్చుని చదివేస్తోంది.

"పిచ్చిపిల్ల, పుస్తకాలుంటే మరేమీ అక్కర్లేదు. దీని జీవితం అయినా సుఖంగా వెళ్ళమారితే...." అంతలో ఆమె దృష్టి గోడమీద నున్న ఫొటోమీద పడింది. మరుక్షణంలో ఆమె హృదయము కృతజ్ఞతతో నిండిపోయింది.

నావ నడిపేవాడు పోతే నడిసముద్రాన నావలో కూర్చున్నదాని లాగా అయింది తనబ్రతుకు. నెల గడిచేసరికి 'హమ్మయ్య, ఈ నెల గడి పేశాం' అని ఆనందపడే జీవితం తమది: ఆ మహారాజు ఎలా ఈదేవారో ఆ భగవంతుడికే తెలియాలి; అటువంటిది ఆయనకి రోగం ముంచుకు రావడం, సంపాదన లేకపోగా ఆయనకోసం ఖర్చుచేయవలసి రావడంతో పూర్తిగా తలక్రిందులయిపోయింది జీవితం. ఆయన అంతలా కష్టపడుతూ కూడా కూతురు పెళ్ళికోసమని ఇన్సూరెన్సు కడుతుండే

వారు. అది తలుచుకుని కొండంత ధైర్యం పుంజుకునేవారు. అటువంటిది ఆయన కాస్తా మంచం ఎక్కడంతో దానిమీద అప్పు. ఆఫీసులో రావలసిన దానిమీది అప్పు – ఎలాగయినా ఆయన్ని బ్రతికించుకోవాలన్నదే తన తాపత్రయం.

"నా కోసం ఖర్చుపెట్టకు సరసూ, నేను బ్రతికుండేకన్న పోయాకనే మీరు సుఖపడతారు" అనేవారాయన.

"ఊరుకోండి, అవేం మాటలు? ఈ డబ్బంతా నన్ను ఉద్ధరిస్తుందా? కంటిముందు చల్లగా మీరుంటే చాలు" అనేది తను.

"నా మాటలు అబద్ధం అనుకుంటున్నావు. చూస్తూండు, నాతోనే మీకు పట్టిన శనిపోతుంది" అని నవ్వేవాడు.

ఆయన కన్ను మూయడంతో లోకమే అంధకారమయిపోయింది తనకి. చేతిలో డబ్బులేదు–వెంటనే జరుపవలసిన పనులకి. తరువాత రెండుపొట్టలు నిండాలి – తను, వరలక్ష్మి. పైగా అది ఈడేరిన పిల్ల!

ఏడ్చేందుకు కన్నీళ్ళు కూడా కరువయి పోయాయి తనకి. అటువంటి పరిస్థితిలో దేముడిలాగా ఆదుకున్నాడు ఆయనగారు – ఇతనితండ్రి స్నేహితులుట! పైగా దూరపు బంధుత్వంకూడా ఉంది.

"నే నున్నాను. దిగులు పడకండి" అన్నాడు వచ్చి రావడంతోనే! 'నాకేలల్లాడదు....' అని హామీ ఇచ్చిన శ్రీకృష్ణ భగవానుడు గుర్తుకొచ్చాడు.

అతని అండదండలతోనే ఏ లోపం లేకుండా జరగవలసిన పనులన్నీ జరిగిపోయాయి!

"మీకేం అభ్యంతరం లేకపోతే మా ఇంట్లోనే వచ్చి ఉండండి. లంకంత కొంప—ఆడదిక్కు లేక సందడి లేదు" అన్నాడు.

అతని మాటలోని ఆత్మీయతవలన కానీ, తన నిస్సహాయత వలన కానీ – కాదనలేకపోయింది.

అతనికి చేయెత్తి నమస్కరించ బుద్దేసింది సరస్వతమ్మగారికి.

"దాన్ని తీసెయ్యవయ్యా, జనం ఝడుసుకుంటా" రంటే మా

లక్ష్మయ్య ఊరుకోడు. 'చినబాబుగారి పటం ఉండాలిసిందంటా'డని అంటూ లోపలికి వచ్చి కుర్చీలో కూర్చుని బూటు విప్పుకుంటూ "ఎంతసేపయింది మీరువచ్చి ? స్నానాలూ చేశారా ? లక్ష్మయ్యకి చెప్పి వెళ్ళానే మీరు వస్తారని :" అనడిగాడు విశ్వేశ్వరరావు.

"ఇప్పుడే వచ్చాము నాయనా. మీ లక్ష్మయ్య మాకోసం గది బాగు చేయిస్తుంటే ఇక్కడ...." మాట మధ్యలోనే ఆపుచేసి కూతురివైపు చూసింది ఆవిడ.

పరిచయంలేని వ్యక్తి ఇంట్లో అతని ముందు ఏం చేయాలో తెలియక తికమకపడి పుస్తకంలో తలదాచేయడమే మంచిపని అని ఆ పనే చేస్తోంది వరలక్ష్మి. ఈ ఖంగారులో తల్లి అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోవడమే గమనించలేదు ఆ అమ్మాయి.

కొంచెంసేపయాక మీ పేరు వరలక్ష్మి కదూ ?" అనడిగాడు విశ్వేశ్వరరావు.

ఉలిక్కిపడి పుస్తకం కిందికి దించి, అవు నన్నట్లు తల ఊపింది వరలక్ష్మి.

"చదువుకున్నారా ?"

"కొద్దిగా !" అంది తల వంచుకుని.

"అంటే ఎంతవరకు ?"

"స్కూల్ ఫైనల్ పోయింది ?"

ఆశ్చర్యపోయాడు విశ్వం.

ఇంకా ఏమయినా అడుగుతాడేమో నన్నట్లుగా కాసేపు కూర్చుని తరవాత లోపలికి వెళ్ళిపోయింది వరలక్ష్మి.

విశ్వేశ్వరరావు ఆలోచనల్లో పడిపోయాడు.

"మనిషి మనస్సుకి ముఖం ప్రతిబింబం అంటారుగాని ఈయన పట్ల అదే నిజమయితే మనమిక్కడ ఉండేవాళ్ళమే కాదు." అంది వరలక్ష్మి లోపల తల్లితో.

విశ్వేశ్వరరావుకి లోగడ ఇంటికి రావడమంటే భయంగా ఉండేది. పెద్ద భవనంలాంటి కొంపలో తనకోసం లక్ష్మయ్య ఒక్కడూ ఎక్కు-

బిక్కు మంటూ కూర్చుంటాడని వస్తుందేవాడుతప్ప. ఆ ప్రశాంత వాతావరణం అతనికి నచ్చేదికాదు. అందుకే ఎక్కువగా క్లబ్బుల్లోనే గడిపేవాడు. రెండుమూడుతరాలవరకు సరిపడే డబ్బుకి అతను ఏకైక వారసుడు. దగ్గరలో 'నా' అనే వాళ్ళు లేరు. పెద్దదిక్కుగాని, చిన్న దిక్కుగాని అతనికి అతనే!....అందుకే కొందరు అతన్ని "క్లబ్బుపక్షి" అని పిలుస్తూంటారు.

'తనకోసం ఎదురుచూసే మనుష్యులు పెరిగారు.' అనుకుంటూంటాడు, అతనిప్పుడు క్లబ్బునుంచి బయలుదేరుతూ. అది అతనికి ఎంతో మధురమయిన ఆనందాన్ని కలిగిస్తుంటూంది కూడా!

తను అనుకుంటున్న మాటని బయట పెట్టేధైర్యం కలగటానికి కొన్నిరోజులు పట్టిందతనికి. తనని పిశ్శేక్కడ అపార్థం చేసుకుంటారోనని అతనిభయం. ఒకరోజు భోజనం చేస్తూ అన్నాడు: "ఈ వారం మంచి వారపత్రికలు మనింట్లో పడేయమని చెప్పానండీ!" అని—

"ఎందుకు నాయనా, నువ్వెటూ క్లబ్బుల్లోనే చదివివస్తావాయె! మా కోసం ఆ దండగకూడా ఎందుకు?"

నవ్వేశాడు విశ్వేశ్వరరావు. "భలేవారే, అందువలన అయేదెంత? నేనుమాత్రం ఇంటిదగ్గర చదువుకోకూడదూ?" అని కాసేపాగి, "మీరు కృష్ణా రామా అనుకుంటే కాలం గడిచిపోతుంది. కాని మీ అమ్మాయికి పొద్దు పోనక్కరలా?"

సరస్వతమ్మగారు మాట్లాడకపోవడం చూసి ధైర్యం తెచ్చుకుని అన్నాడు: "అసలు మీ వరలక్ష్మి స్కూల్ ఫైనల్ తప్పిందన్నారు కదా! అదెందుకు పూర్తి చేయకూడదూ?" అని.

"ఆఁ, ఇప్పుడిదొకటి తక్కువదానికి! అయినా...." మాట మధ్యలో తలుపుచాటుగా నిలబడిన కూతురివంక చూసి ఆపేసింది.

"తక్కువేనండీ! అసలు చదవకపోతే దిగులేలేదు. చదివింది కదా—"

"పాపం, వాళ్ళ నాన్నగారు పోవడం — ఆ హడావుడిలో పరీక్ష పోయింది. లేకపోతే తెలివిగలదే!"

"మరింకేమండీ. అమ్మాయి నిటు పిలవండి. నేనే అడుగుతాను" అన్నాడు ఉత్సాహంగా.

"అబ్బాయి పిలుస్తున్నాడు రావే."

మెల్లగా వచ్చి నిలబడింది వరలక్ష్మి. విశ్వేశ్వరరావుకి ఆ అమ్మాయితో ఎలా మాట్లాడాలో తెలియలేదు.

"పరీక్షకి కట్టరాదూ?"

"మీ ఇష్టం!"

"అదే ఒద్దు; నే నేది చెప్పినా 'మీ ఇష్టం' అంటే నాకూ భయంగా ఉంటుంది చెప్పేందుకు! చదువుదామని ఉత్సాహం ఉందా లేదా?"

"ఉంది"

"పరీక్షకి డబ్బు కడదామా అయితే?"

"మీ ఇష్టం" అని కాసేపాగి నవ్వేసింది. అతనుకూడా గల గల నవ్వేయడంతో కొరబోయి దగ్గడం మొదలెట్టాడు.

"ఎవరో తలుచుకుంటున్నారు" అంది వరలక్ష్మి.

దగ్గు తగ్గాక "ఇంకెవ రున్నారు? మీ ఇద్దరిలో ఎవరయినా తలుచుకోవలసిందే" అన్నాడు విశ్వేశ్వరరావు.

"నేనుమాత్రం కాదుబాబూ" అంటూ వరలక్ష్మి అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయింది.

అతనితో ఆ అమ్మాయి బాగా మాట్లాడడం అదే మొదలు. అంతక్రితం అతనే రెండు మూడుసార్లు పలుకరించినా అడిగినంతమట్టుకే సమాధానం వచ్చిం దతనికి.

ఈనాటి ఆమెతోడి సంభాషణ అతనికెంతో ఆనందాన్ని కలిగించింది. అతని ఉద్దేశ్యంలో వరలక్ష్మి చాలా అందమయిన పిల్లా, చదువుకున్నదీ, సంస్కారం కలదీ, అణకువ కలదీ. ఇవన్నీకాక ఇప్పుడు అతను తెలుసుకున్న విషయం ఆ అమ్మాయి సరదాగా మాట్లాడకలదని!

"ఈ రోజునుంచీ చదువు మొదలెట్టించండి. కావలసిన పుస్తకాలు పట్టుకొస్తాను. అంతగా ఎందులోనయినా వెనకబడి ఉంటే నేను చెబుతాను."

"నీ కెందుకు నాయనా అంత శ్రమ? చదువుకుంటుందిలే" అంది సరస్వతమ్మగారు.

ఒక్కసారి ఆమెవంక చూసి గబగబా చేయి కడుక్కున్నాడు విశ్వం.

తను ఎంతో ఉత్సాహంతో అన్నమాట కావిద 'ఎందుకులే నాయనా' అనేయడము అతనికి ఎంతో ఆశాభంగాన్ని కలిగించింది.

కొన్ని రోజులుగా తనలోవస్తున్న మార్పుల్ని అతను గమనించుతున్నాడు. ఇదివరలో అతనికి లోకం కవులువర్ణించే అమిత అందంగా కనిపించకపోగా, జీవితం యాంత్రికంగా సాగుతున్నట్లు అనిపిస్తుండేది. ఎప్పుడు చేసినా ఒకటేపనులు. నిన్నటికీ ఈరోజుకీ తేడా లేకపోవడం. రేపు ఇది మారుతుందన్న ఆశ లేకపోవడం — వీటితో అతను విసిగిపోయాడు.

కాని ఈమధ్య అతనికి పరిసరాల్లోకూడా మార్పు అగపడుతోంది. బజారునుంచి వస్తుంటే పళ్లూ, పూలూ అవి కంటికి అగపడి, కాని ఇంటికి తీసుకు వెళదామన్న కోరిక కలుగుతుండడం అతనికే ఆశ్చర్యం కలిగించింది.

దీని కంతటికీ కారణం ఏమిటోకూడా అతనికి తెలుసు—వరలక్ష్మి!

ఇంట్లో లక్ష్మిలాగా ఆ అమ్మాయి తిరుగుతూంటే అతనికి ఎంతో విందుగా ఉంటుంది. అది అలాగే శాశ్వతంగా ఉండేట్లు చేసుకోవాలని....

కాని అంతలోనే తన జీవితంలోని ఒక అపశ్రుతి వినపడుతూంటుంది. గతంలోకూడా ఒకసారి, ఒకే ఒక్కసారి అతని జీవితంలోకి వెన్నెల ప్రవేశించింది. అది శారదారాణి రూపంలో.

ఇప్పటికీ ఆమెను తలచుకుంటే భయం కలుగుతూంటుంది అత

ఛికి. అది ఆమె రూపంవలన ఏర్పడినది కాదు. ఆమె అన్న మాటలు మన స్సులో మెదలడంవలన.

శారదారాణి అతనికి దూరపుబంధువు. అతనికున్న ఆస్తినిచూసి ఆమెను అతనికి దగ్గిర చేర్చాలని వాళ్ళ పెద్దవాళ్ళు ప్రయత్నించారు. అది అతనికి తెలిసికూడా క్షమించాడు. కారణం – ఆ అమ్మాయి సరదాగా మాట్లాడుతూ, కంటికి నిండుగా, అందంగా ఉండేది. కాలేజీలో అతనికి జూనియర్.... ఆ అమ్మాయి తనదయితే చాలునని కలలు కన్నాడు. దానికి తగ్గట్టుగానే ఆతన్ని ప్రోత్సహిస్తున్నట్లుగానే ఉండేది ఆ అమ్మాయి ప్రవర్తన.

తనచేత అడగబడడమే ఆలస్యం అన్నట్లుగా మాట్లాడుతుండడంతో ధైర్యం చేసుకుని అడిగాడు 'నువు నా దానివయి నా జీవితానికి అర్థాన్నియ్యి శారదా!' అని.

అంతే పగలబడి నవ్వింది. అతను తెల్లబోయాడు.

'మైడియర్ పూర్ సోల్, ఒక్కసారి నీ ముఖం అద్దంలో చూసుకోవయ్యా.... నీతో చనువుగా తిరుగుతున్నానంటే దానిక్కారణం నీ డబ్బు నాకోసం విచ్చలవిడిగా ఖర్చుపెడుతున్నావు. నాలాంటి అందమయిన పిల్ల నీకు స్నేహితురాలుగా ఉండటానికి మాత్రమే అది ఖరీదు. పెళ్ళి చేసుకునేందుకు నాకు కావలసినది మగవాడిలో డబ్బుతోపాటు అవతలివాళ్ళు ఝడుసుకోకుండా ఉండేపాటి రూపం!'

'ఒక్క సలహా. నిన్ను ఏ ఆడది చేసుకునేందుకు తయారయినా, అది నీ డబ్బుచూసే అని గుర్తుంచుకో! కావాలంటే ఇంకా నీ స్నేహితురాలినే నేను' అంది.

ఊచ పుచ్చుకుని కొడదామన్నంత కోరికని అణచుకుని ఇంటికొచ్చి వెక్కివెక్కి ఏడ్చేశాడు. తనకి జీవితంలో ఆడదాని సాంగత్యం వద్దు. కావాలంటే డబ్బుకి ఆ అనుభవంకొనుక్కోగలను అనుకున్నాడు ఆ రోజునే. తనకి ముప్ఫయిఏళ్ళు దాటినా ఆ పరిసక్తి ఎవరిపీ తేవలేదు.

మళ్ళీ ఇన్నాళ్ళకి — ఇన్నిఏళ్ళకి తనహృదయం స్పందిస్తోంది- కాని చరిత్ర చర్విత చర్వణం కాకూడదు. తను జీవితంలో రెండోసారి ఓడిపోలేదు. తనఅదృష్టం బావుంది. వరలక్ష్మిగాని సరస్వతమ్మగారు గాని అటువంటి ప్రసక్తి తెస్తే తను ఆనందంతో ఎగిరి గంతేస్తాడు. తనక్కి తను అడిగితే ఆపదలో ఆదుకున్నా దన్న కృతజ్ఞతతో ఒప్పుకుంటే తనకి సంతృప్తి ఉండదు.

తనమనస్సు తప్పు అర్థం చేసుకునే శుభసమయంకోసం ఎదురు చూస్తూ ఉంటాడు తను. అది వాళ్ళకి తెలిసేవిధంగా ప్రవర్తిస్తాడు కూడా!

"నే నేం తెచ్చానో చెప్పుకో చూద్దాం!" అన్నాడు చదువుకుంటున్న వరలక్ష్మితో.

తలెత్తి అతన్నిచూసి లేచి నించుని, "తెలియదు" అంది వరలక్ష్మి.

"ఊహించలేవూ?"

"ముందు ఆ వస్తు లక్షణాలు చెబితే...."

"ఆల్‌రైట్! నీ కోసం - మరి చెప్పు!"

సిగ్గుపడింది వరలక్ష్మి.

"పుస్తకాలు."

"ఉహుఁ."

"స్త్రీల వ్రతకథలు."

ఇద్దరూ ఫక్కున నవ్వేశారు.

తను తెచ్చిన ప్యాకెట్టు బల్లమీద పెట్టాడు విశ్వేశ్వరరావు. అందులోంచి చీర, చెప్పులు, టాయిలెట్ బాక్సు బయటికి తీశాడు.

ఆశ్చర్యపోతూ నిలబడిన వరలక్ష్మితో "ఇవ్వాళ కొత్తసంవత్సరం వరలక్ష్మి! ఈసారి కాలేజీలు తెరవగానే నువ్వు చేరబోతున్నావు. అందుకనే నీ వేషంలో మార్పుకి ఈరోజు నాంది పలకాలి!" అని జేబులోంచి

డైరీ తీసిఇస్తూ "ఇది రోజూ వ్రాయడం అలవాటు చేసుకోవాలి." అన్నాడు.

"నా డైరీ పేపర్లలో పడేటంత గొప్పదాన్ని కాబోనులెండి!" అంది దాన్ని తీసుకుంటూ వరలక్ష్మి. తన అభిరుచుల్ని పసికట్టినట్లు తనకి వచ్చే వస్తువులు అతను తేవటం ఆమెను ఆశ్చర్యపరిచింది.

"బాగా చదువు. తెలియనివి ఏమయినాఉంటే వన్నడుగు. చెబుతాను. నేనుకూడా చదువుకున్నవాడినేలే."

"తెలుసు." నవ్వింది వరలక్ష్మి.

"ఎలా?"

"మీ కేదో పుస్తకం పోస్టులో వచ్చింది; చూశాను."

"కావాలంటే నా గదిలో లైబ్రరీ ఉంది. అక్కడికివచ్చి కూర్చుని చదువుకో!" అన్నాడు ఆమెవంక చూస్తూ.

"తప్పుకాదూ—ఉండనిచ్చారు కదా అని చనువు తీసుకుంటే!"

కాసేపు ఎవ్వరూ మాట్లాడలేదు.

వరలక్ష్మి వెళ్ళిపోయాక ఆమె మాటల్లోని అర్థంగురించి ఆలోచించ సాగాడు విశ్వేశ్వర్రావు. 'ఎవర్నిగురించి అన్నట్టు? తనని మందలించడం కాదుగదా?' అతనిలో ఉత్సాహంపోయి దిగులు ఆవరించుకుంది. 'ఛీ, ఛీ, తను అనవసరంగా ఆశలు పెంచుకున్నట్టున్నాడు.' అనుకుంటూ బయటికి వెళ్ళిపోయాడు.

* * *

సరస్వతమ్మగారు వద్దంటున్నా వరలక్ష్మిని కాలేజీలో చేర్పించాడు విశ్వేశ్వరరావు.

"ఆడది — అవసరం ఉన్నా లేకపోయినా తన కాళ్ళమీద తను నిలబడేశక్తి సంపాదించుకోవాలండీ. ఉద్యోగం చేయవలసిన అవసరం లేకపోయినా పిల్లల్ని మంచిపద్ధతిలో పెంచుకునేందుకు ఉపయోగపడుతుం దది!" అవి అతని వాదం.

"అనవసరంగా ఆడపిల్లలకి పైచదువు లెందుకు చెప్పు ? నీ అభిమానంకొద్దీ చేస్తున్నావుగాని ఇదంతా. ఎటూ ఒకయ్య చేతిలో పెట్టవలసిందే కదా – గంతకితగ్గ బొంతని ఒకడ్ని దీనికి కడితేవంటే....ఆయన అంటూండేవారు. 'నేను పోయాకనే మీరు సుఖపడతారని' అంటూ కళ్ళు తుడుచుకుంది ఆవిడ.

విశ్వేశ్వరరావు ఏమీ మాట్లాడలేక పోయాడు. ఆవిడ మాటలు అతనికి సాధారణంగా అర్థం అయినట్లుండవు. అందులో అతనికి తెలిసిన అర్థం అతని మనస్సుని పాడుచేస్తుంది. ఇప్పు డతనికి తెలిసినది – వరలక్ష్మని మరెవరి కయినా కట్టిపెట్టాలన్న ఆమె ప్రయత్నం.

వరలక్ష్మివంక చూశాడు. ఆమె తల దించుకుంది.

అతను తనగదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.....

పొలం పనులమీద నెలరోజులపాటు పల్లెటూళ్ళో గడిపి మళ్ళీ బస్తీలో చిరపరిచితమైన నేలమీద అడుగుపెట్టడం విశ్వేశ్వరరావుకి ఎంతో ఆనందం కలిగించింది. అతను పుట్టింది,పెరుగుతోంది ఆ ఊళ్ళోనే. ఆ ఊరి ప్రతిఅంగుళం, అతనికి తెలుసు. తన బిడ్డలోనిమార్పు తల్లి ఆసక్తితో పరికించినట్లు, ఆ ఊరిలో ఎటువంటి అభివృద్ధి అయినా అతన్ని ఆకర్షించుతుంది.

నెలరోజులపాటు పొలం పనులతో సతమతమయిన అతనికి తన ఊరు, తనరోడ్డు చూసేసరికి ఆనందం ముప్పిరిగొన్నది–ఏదో ఒక ఘన కార్యం చేసేయాలని అతనిమనస్సు ఉవ్విళ్ళూరసాగింది. ఏం చేయాలి ?

వెంటనే అతని కంటెదుట వరలక్ష్మి రూపం సాక్షాత్కరించింది. టైము చూసుకున్నాడు. నాలుగు దాటింది. "కాలేజీవదిలేసే టైమయింది. ఇప్పుడు నేరుగా ఆమెదగ్గిరకు వెళ్ళి, అలా ఏ హోటల్‌లోనో కడుపులు నింపుకుని, బ్యారేజికి వెళ్ళి అక్కడ తన మనసులోని మాట చెబితే ?"

ఆఖరిమాట అతని ఉత్సాహాన్ని సగం చంపింది. మళ్ళీ దానికి సవరణ ప్రతిపాదించుకున్నాడు. 'పెళ్ళి ప్రస్తావనవచ్చేట్టు మాట్లాడితే సరి.' అని.

వెంటనే కాలేజికేసి బయలుదేరాడు.

పుస్తకాలతో బయటికి వస్తున్న వరలక్ష్మిని చూడగానే అతనికేదో ఆత్మీయురాలు అగపడినట్లయింది. మోటార్ సైకిలు దిగి గబగబ ఆమెకేసి నడవసాగాడు.

"ఎవరే ఆ నవమన్మథుడు ? మనలో ఎవరికోసమో ?" అని మెల్లగా వినబడి, ఈ లోకంలోపడి ఆగి చూశాడు.

వరలక్ష్మి వంటరిగా లేదు. పక్కన చాలమంది ఉన్నారు ఆడ పిల్లలు. "నీకోసం కాదులెద్దూ; మన వరలక్ష్మికి స్థానిక యజమాని."

కొంపదీసి వరలక్ష్మికి కాబోయే....కాదు కదా ?" గొల్లున నవ్వింది ఒక అమ్మాయి.

"యజమాని అంటే, దీని ఉద్దేశ్యం గార్డియన్ కాబోలే !"

గబుక్కున నవ్వేశారు కొందరు.

తెల్లబోయాడు విశ్వేశ్వరరావు.

అంతలో "వినబడుతుంది" అన్న మందలింపు వినబడింది మెల్లగా.

'బహుశః వరలక్ష్మి అయుంటుంది.' అనుకుని వెనక్కు తిరిగాడు.

వరలక్ష్మి గబగబా అతనిదగ్గరకువచ్చి, "ఎప్పుడు వచ్చారు ఊరు నుంచి ?" అనడిగింది.

"ఇప్పుడే" అన్నాడు నవ్వు ముఖాన పులుముకుంటూ.

"ఏమయినా పనుండి వచ్చారా ఇటు ?"

"అబ్బే ఏం లేదు. వెళ్ళి నెలయిందిగా — మీ కాలేజీలో జీతం వగయిరాలు కట్టాలేమో నని....వస్తా పనుంది. అదయాక నేరుగా ఇంటికే వచ్చేస్తాను." అని మోటారుసైకిల్ ఎక్కాడు.

'వినపడుతుంది' అని మాత్రమే అందిగాని వాళ్ళని మందలించ లేకపోయింది అయినా తన పిచ్చిగాని ఆ అమ్మాయికి మాత్రం తనంటే ఇష్టం ఎలా ఉంటుంది ? 'చదువుకున్నది. అందమయినది. శారదఅన్నట్లు

....అంతే, అతని ఆలోచనలు ఆగిపోయాయి. శారదారాణి అన్నమాటలు గుర్తు చేసుకునేందుకు అతనికి ధైర్యం చాలదు ఎన్నడూకూడా !....

"ఇంత బరువు మోస్తున్నవాడికి నీ నెత్తిన మరోభారం వేయాలి నాయనా" అంది సరస్వతమ్మగారు విశ్వేశ్వరరావుతో—అతను ఇంటికి రాగానే.

"ఏమిటండీ అది ?" అడిగాడు.

"వరలక్ష్మిని గురించి."

"వరలక్ష్మిని గురించా ?" అన్నాడు ఆశ్చర్యంగా.

"అవు న్నాయనా. ఈ ఏడు దాన్ని ఒక్కింటిదాన్ని చేసెయ్యాలి. వారి ఉద్యోగంమీద వచ్చిందీ అవీ కలిపి ఒక రెండువేలదాకా ఉన్నాయి కదా ?"

"డబ్బు దేముంది లెండి...."

"అదేం మాటా ?.... అదలా ఉందా, దీని అదృష్టవశాత్తు వాళ్ళ కాలేజీ లెక్చరరుట — వీళ్ళ నాన్నగారు ఎరుగున్నాయన్ని ఒకాయన్ని వెంటబెట్టుకుని వచ్చాడు. అతనికి కట్నం వద్దుట, వరాన్ని చేసుకోవాలనుందిట. అతనిమీద ఆధారపడినవా రెవరూ లేరుట. మనిషి మంచి రూపసి .... ఏమంటావు ?" అని అతనివంక చూసింది.

విశ్వేశ్వరరావు ఆమెకు సమాధానం చెప్పే స్థితిలో లేడు. అతని ఆలోచనలు స్తంభించిపోయాయి.

మళ్ళీ ఆవిడే అన్నది. "నేను మాత్రం నీ పేరు చెప్పి, ఆతన్ని కలుసుకోండి అతను ఊఁ అంటే నా కే అభ్యంతరం లేదు అని చెప్పాను.

"వరలక్ష్మి ఏమంటుంది ?" అనడిగాడు కొంతసేపాగి.

"ఇంక అడగలే దనుకో ! అయినా నామాట కాదనదు. పైగా నిక్షేపంలాంటి సంబంధం వస్తే చేద్దాం ఏం ?"

అతను లేచి నిలబడి "బావుందండీ — అదృష్టవంతురాలు." అన్నాడు.

ఇంతలోకే వరలక్ష్మి రావడంచూచి "నీపెళ్ళి విషయమేమాట్లాడుతున్నాం వరలక్ష్మీ; అతన్ని గురించి అమ్మగారు చెప్పారు. 'అదృష్టవంతురాలు' అన్నాను, నీ ఉద్దేశ్యం ఏమిటి ?" అనడిగాడు ఆమెవంక చూస్తూ.

ఒక్కసారి తలెత్తి అతని ముఖంలోకి చూసి "మీ ఇష్టం" అని లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

విశ్వేశ్వరరావు పూర్తిగా ఓడిపోయాననుకున్నాడు. 'తన్నెవరు చేసుకున్నా ఆస్తికోసమే ! దానిమీద అట్టి మమకారం లేనివాళ్ళకి తను అనవసరం. వరలక్ష్మి తనతో చాలా చనువుగా మాట్లాడుతుంది_బహూశా జాలివల్లనేమో. ఆమె దృష్టిలో తను ఒక అంద విహీనమైన అన్నగారేమో ! .... తన జీవితం ఇంతే — ఎవరో ఒకరు ప్రవేశిస్తారు. కాసేపు మురిపిస్తారు, తరువాత మరొకర్ని కట్టుకుని వెళ్ళిపోతారు. తనల్లా ఒక ప్లాట్‌ఫారం లాంటివాడు' అతనికి ఏడుపొచ్చేసింది. సిగిరెట్టు పారేసి గబగబా మేడమీదికి వెళ్ళిపోయాడు.

*　　　*　　　*

వరలక్ష్మి లేని ఇంట్లో ఉండేందుకు అతనికి మనస్కరించలేదు. ఏదో వెలితిగా కనబడసాగింది. రోజూ కాలేజీనుంచి ఆమె రాకకై తను ఎదురు చూడడం, కాసేపు కబుర్లు చెప్పుకోవటం, రాత్రిపూట ఒకటో రెండో ప్రాబ్లమ్స్ చేసిపెట్టడం — ఇవన్నీ గుర్తుకు రాసాగాయి.

అందుకనే అతను కొన్నాళ్ళపాటు తిరిగి రాదల్చుకున్నాడు. 'శారదారాణి తనమీద తీసిన దెబ్బకి ఆరునెలలపాటు తిరిగిన ప్రదేశం తిరక్కుండా తిరగవలసి వచ్చింది' బాధగా నవ్వుకున్నాడు.

"నేనుకూడా అమ్మాయిదగ్గిరకు వెళ్ళిఉంటాను నాయనా" అంది సరస్వతమ్మగారు అతని మాట విని_

"అదేమిటండీ. అందరూ నన్ను వదలిపోతే నే నేం కాను?" అన్నాడు.

ఆ కంఠం విని ఆవిడ తెల్లపోయింది.

అతను ముఖం తిప్పేసుకుని "వద్దండీ. మీ రుండిపోండి" అని వెళ్ళిపోయాడు.

ఒక రెండు నెలలపాటు తనకున్న స్నేహితుల నందరినీ పలకరించేశాడు. అయినా అతను కళ్ళకీ, చెవులకీ పనయితే చెప్పగలిగాడు గాని మనస్సుని మాత్రం ఏమార్చలేకపోయాడు. ఆమెను చూడకపోయినా ఆమెను గురించి మాటయినావినడంకోసం అతని మనస్సు తహతహ లాడిపోయింది.

"వరలక్ష్మి బాగుందాండీ ?" అని అడిగాడు వచ్చీ రావడంతోనే.

"ఏమో నాయినా, నాకు దాని పరిస్థితి ఏమీ బాగుండలేదు. అతను ఈ ఉద్యోగం మానేసి పట్నంలో ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు" అని కాసేపాగి "దాన్ని సరిగా చూడడంలేదు" అంది కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకుంటూ.

వి ్వేశ్వరరావుకి తలమీద పిడుగుపడినట్లయింది. "ఎందుకుట."

"ఏమని చెప్పనుఅనుమానాలదేవుడలాంటివీమీదఅనుమానంతో దాన్ని నానా ఏడుపులూ ఏడిపిస్తున్నాడు. రోజూ అదిరాసుకునే పుస్తకం 'డైరీ'ట—అది చదివేడుట ; అందులో ఈ మొద్దు ఏం అఘోరించిందో ఏమో, అప్పటినుంచీ...."

ఇహ, వినదలచుకోలేదు అతను. తనామెకు ఇచ్చిన డైరీ ఆమె పుస్తకాల్లో గుర్తుంది అతనికి. గబగబవెళ్ళి అవన్నీ వెతికాడు. అది అగపడగానే ఒక్కక్షణం తటపటాయించాడు 'చదవడం సభ్యత కాదని.'

తన మనస్సు తొందర చేయసాగింది. "తనామె రహస్యాలను వెదకబోవడం, తన క్కావలసింది తనపట్ల ఆమె మనస్సును తెలుసుకోవడం, తనకి ఆనందాన్ని కలిగించే మాటలు అందులో ఉన్నాయేమోనని !"

పుస్తకం తీశాడు చదవసాగాడు. మొదటిపేజీలో—

"నన్ను డైరీ వ్రాయమని ఇచ్చారు. ఇం కెవరిని గురించి మొదలెట్టను? నా మనస్సంతా ఆక్రమించుకున్న ఆయనతోనే ప్రారంభం. ఆయన్ని అంతా 'కురూపి' అంటారు. కాని నా కాయనలోని అందమే అగపడుతుంది. వెన్నలాంటి ఆయన మనస్సుని చూడలేక అలామాట్లాడు

తున్నారంటా ! ఆయనిచ్చిన బట్టలు కట్టుకున్నాను. ఒళ్ళంతా ఆయన ఆక్ర మించుకున్నట్లుగా ...."

విశ్వేశ్వరరావుకి ఆమె సిగ్గుపడుతూ నిలబడినట్లు అగుపించింది.... ఒకరోజు.

"అమ్మకి భయం ఎక్కువ. నాకూ అదే నూరిపోస్తోంది.'డబ్బున్న పిచ్చికని పట్టారు తల్లీ, కూతురూ—వా డెలా ఉంటే నేం ? కోటలో పాగా వేశారు— అని సూటీపోటీ మాట లంటున్నారే వరం. అతన్ని చూస్తుంటే మాత్రం నువ్వంటే ఇష్టంగా ఆగపడ లేదు. కాని మనకై మనం ఆ విషయం కదిపితిమా అతని కిష్టం లేకపోతే అల్లరి పడిపోతాము దేముడు ఎలా రాసిపెడితే అలా అవుతుంది. నీ అదృష్టం బావుంటే అతనే అడుగుతాడు' అంటూంటుంది. నాకు అమ్మమాట నిజమనిపిస్తుంది. ఈ విషయాల్లో ఎప్పుడూ మగవాడే చొరవ తీసుకోవాలి...."

—"ఒకసారి ఆయనకి కోపం వచ్చింది. 'మీ ఇద్దరిలో ఎవరో తెలుసుకోవలసిందే కాని నా కిం కెవరున్నారు?" అన్నారు— నా మనస్సుని చదివినట్లు. అప్పుడు నేను సరిగా అదే పనిచేస్తున్నాను. అందుకే సిగ్గేసింది. 'నేనుకాదుబాబూ" అన్నాను.కాని'నేనే'అనిఆయనకితెలిసేదెలా?...."

...."అమ్మ ఈ రోజు పెళ్ళి సంభాషణ కదిపింది. "గంతకుతగ్గ బొంత ఒకడ్ని దానికి కడితివంటే—" అంటూ. ఆయన బయట పడతారేమో నని ఎదురు చూశాను.కాని నా ముఖంలోకి చూసి లోపలికి వెళ్ళిపోయాడు. కొంపతీసి కావాలని అడిగించా ననుకున్నారేమో ?.... అసలు నే నాయన్ని పొరపాటుగా ఊహించుకుంటున్నానేమో, ఆయనకి నామీద అటువంటి అభిప్రాయంలేదేమో !"....

విశ్వేశ్వరరావుకి తల తిరిగిపోయింది. చేజేతులా వదులుకున్నాడు చేతి కందబోయిన పెన్నిధిని.

గబగబ ఆనాడు కాలేజీలో జరిగిన సంఘటనకోసం వెతికాడు—

...."నెల్లాళ్ళతర్వాత ఆయన రాగానే కాలేజీకి వచ్చారు. ఆయనని చూడగానే నర్మద, సుశీల వాళ్ళంతా హేళనలు మొదలెట్టారు. ఆయన

దెక్కడ వినబడతాయోనని నా ప్రాణం చచ్చిపోయింది. ఆయన వెళ్ళి పోయాక వాళ్ళని ముఖం వాచేట్టు చివాట్లు వేశాను.

'అంత గౌరవం ఉంటే ఆ ఆకారాన్ని పెండ్లి చేసుకోరాదూ?' అంది మేరీ. 'తప్పకుండాను ; పైగా ఆ అవకాశంవస్తే నా అదృష్టానికి పొంగిపోతాను. నన్ను చూసి మీరు ఈర్ష్యపడే రోజుకూడా రాకపోదు' అని వచ్చేశా....

"నేను ఆయన మాటకోసం వేచిఉన్నాననిఆయనకితెలిసే దెలా? అసలు ఆయన మనసులో నేనంటే ఎటువంటి అభిప్రాయం ఉందో?

"ఇన్ని ఆలోచనలతో ఇంటికివచ్చిన నాఆశలన్నీ కూలిపోయాయి. అమ్మా, ఆయనా కలిసి నాకోసం పెళ్ళిసంబంధం కుదురుస్తున్నారు.

"అయినా నేను వెర్రిదాన్ని కాకపోతే ఆయనమీద నాకు మన సేమిటి? ఆయన నా కెక్కడ అందుతారు? .... 'వినువీధి నేలే రాజువే, నిరుపేద చెలిపై మనసౌనా'.... అంతే. ఇది నాకోసం రాసినపాటే?"

తల నేలకేసి బాదుకోవాలనిపించింది విశ్వేశ్వరం వుకి. మళ్ళీ చద వడం మొదలుపెట్టాడు.

...."పెళ్ళి నిశ్చయమయిపోయింది. నన్ను నేను వంచించుకు నేందుకు ప్రయత్నిస్తున్నాను. తప్పదుగామరి. చేసుకున్నవాడే ఆడదానికి దేముడు ; నా మనసులోని దేముడిని చెరిపేసుకోవాలి. నా తరమా?"

ఇక నతను చదవలేకపోయాడు. ప్రతిపేజీ ఆమె మనస్సు విప్పి చెబుతూంటే తను పోగొట్టుకొన్న పెన్నిధియొక్క విలువ అతన్ని విభ్రాంతుణ్ని చేసేసింది.

"ఇద్దరూ ఒకరికోసరం ఒకరు తంపించిపోయారు. వరలక్ష్మి తన అంతస్తుకి భయపడింది. తనని తన మనస్సే భయపెట్టింది ఇద్దరూ ఒకరి మాటకోసరం ఒకరు ఎదురు చూసి నాశనం అయిపోయారు"

అంతలోనే ఒక నిర్ణయానికి వచ్చేశాడు విశ్వేశ్వర రావు, "తనవర లక్ష్మిని తను వదులుకోలేడు. వచ్చిన అనుమానాలు ఎటూ వచ్చాయి.

వాటిని నిజంచేసి తను ఆమెను దక్కించుకుంటాడు. జీవితం అంతా ఆమె సహచర్యంతో కమ్మటి కథగా గడిపేస్తాడు. వరలక్ష్మి తనది. దానికి తిరుగులేదు" లేచి నిలబడ్డాడు.

*　　　*　　　*

గుమ్మంలో నిలబడిన విశ్వేశ్వరరావుని చూసి ఆశ్చర్యపోయింది వరలక్ష్మి. ఆమె ముఖం ఒక్కక్షణం ఆనందంతో వెలిగిపోవడం గమనించాడతను.

"రండి రండి — ఉత్తరం ముక్కయినా వ్రాయకుండా వచ్చేశారు. పోనీ లెండి ఈ మాత్రం దయన్నా ఉంచారు."అంది వరలక్ష్మి నవ్వుతూ.

"అతను లేడూ ?" అడిగాడు బెరుగ్గా విశ్వేశ్వరరావు.

ఆమె కాసేపు మాటాడకుండా ఉండి, "లేరు" అంది.

వెంటనే తను వచ్చినవిషయం చేప్పేద్దామని అతనికి నోటిదాకా వచ్చింది గాని అది సమయం కాదని మానేశాడు.

ఆమె వంట చేస్తుంటే అతను వంటింట్లో కూర్చుని తను ఏయే ఊళ్ళు చూసిందీ, అక్కడివిశేషాలూ చెప్పసాగాడు. ఆమె వింతగా అవన్నీ వింటూంటే అతనికి తనో పెద్ద ప్రయోజకుడయిపోయినట్లు అనిపించింది.

"నావెంట వచ్చావంటే అన్నీ చూపిస్తాను." అన్నాడు ఉత్సాహంగా.

"మీరు తీసుకెళ్ళాలేగాని దాని కేం, తప్పకుండా వస్తాను." అంది వరలక్ష్మి వడ్డించిన కంచం అతనిముందు పెట్టి.

"సాయంత్రం మనం సినిమాకి వెళ్ళాలి !" అన్నాడు విశ్వేశ్వరరావు మధ్యాహ్నం కాఫీలుకూడా అయ్యాక.

"ఇవ్వాళా ?"

"ఏం, నాతో రాకూడదా ?.... అవునులే పరాయి వాడి నయాను గా !" బాధగా అన్నాడు.

"ఛ ! ఛ ! అవేం మాటలండీ ?" అంటూనే ఏడ్చేసింది వరలక్ష్మి. అతని కండ్లలో కూడా నీళ్ళు నిండాయి.

కొంతసేపటికి ఆమె సర్దుకొని "చిన్నపిల్లల మయిపోయాం !" అంది పేలవంగా నవ్వుతూ.

"కాదు వరలక్ష్మి, మనకన్న వాళ్ళే తెలివిగా ప్రవర్తిస్తారు. వాళ్ళకి కావలసింకాన్ని నోరు తెరచి అడగడం వాళ్ళకి తెలుసు. పీకలదాకా అభిమానాలు పెట్టుకుని వ్యక్తం చేసుకోక దూరం అయిపోయాం ఒకరికొకరం. నా విషయం తెలిసిందే. నువ్వుకూడా సుఖపడ్డం లేదని చెప్పింది అమ్మ. మనకు మనం విధించుకున్న దీ శిక్ష....అయితే ఇది ఎక్కువ కాలం సాగటానికి వీల్లేదు, అందుకే ఇప్పుడు నేను వచ్చినది. నా వెంటరా వరలక్ష్మి !" అన్నాడు ఆవేశంగా.

వరలక్ష్మి దిగులుగా నవ్వింది.

"ఈ మాత్రం చొరవ వీడికి ఇదివరకే ఉంటే బాగుండిపోయేది అనుకుంటున్నావు కదూ వరలక్ష్మి ? నిజమే, కాని నా గతం నేర్పిన పాఠం నన్ను పాడుచేసింది. నీ మనస్సు తెలియకుండా తొందరపడడం కూడదని నష్టపోయాను. అందుకే—మన జీవితాలు మనమే బాగు చేసుకోవాలి వీళ్ళందరికీ దూరంగా వెళ్ళిపోదాం రావూ ?"

కాసేపు ఎవరూ మాట్లాడలేదు. తరువాత—

"మా అమ్మ బాగుందా ?" అడిగింది వరలక్ష్మి.

"నిన్ను గురించి దిగులు పడుతోంది ...."

సినిమా చూస్తున్నట్లే లేదు విశ్వేశ్వరరావుకు. ఎన్నాళ్ళకి తను కోరుకున్న అదృష్టం తనని వరించింది ! వరలక్ష్మి తన పక్కన ఉంటే ఈ లోకానికే తను అధిపతి నన్నంత ఉత్సాహంగా ఉంది అతనికి.

తాము గడపబోయే జీవితం. ఏయే ప్రాంతాలు ముందు చూడాలో, అన్నీ అనర్గళంగా ఏకరువు పెడుతున్నాడు. వరలక్ష్మి మాట్లాడకుండా వింటోంది.

సినిమా అయాక హోటల్లో భోజనంచేసి ఇంటికి చేరుకున్నారు.

విశ్వేశ్వరరావుకి ఆకాశంలో తేలిపోతున్నట్లుంది. "ఏం వరం, రేపు తెల్లవారగానే బయలుదేరాలి."

"అలాగే!"

ఒక్కసారి ఆమెను చేతుల్లోకి తీసుకున్నాడు ఆమె అభ్యంతర పెట్ట లేదు. ఆమెను ఇంకా దగ్గరగా లాక్కుని "అదృష్టవంతుడ్నే నేనుకూడా —ఇన్నాళ్లూ కాదేమో నని భయపడ్డాను" అన్నాడు.

అతని చేతుల్ని వదిలించుకుని గదిలోకి వెళ్ళిపోయి తలుపు వేసు కుంది వరలక్ష్మి.

ఆనందంతో, నిద్రపట్టని విశ్వేశ్వరరావు, వరలక్ష్మి గదిలో వెలుగు తున్న లైటుని చూస్తూ పడుకున్నాడు. ఆ లైట్లకింద వరలక్ష్మిని ఊహించు కుంటూ నిద్రపోయాడు.

నిద్ర లేచిన అతని కంటికి తన పక్కనే 'ట్రే' లో ఒక ఉత్తరం కనబడింది అది వింతగా తోచి తీసిచూశాడు. తనకే! గబగబా చదవ సాగాడు.

"శ్రీ మీకు,

మనసులోని మాటని బయటకు చెప్పుకోలేక మనం దూరమయి పోయాం. నే నిప్పుడు వివాహితను. మన సంప్రదాయం ప్రకారం వివాహ మయిన ఆడదాని మనసులో సయితం పరపురుషుడికి తావులేదు. మీరు పరపురుషుడన్న విషయం గుర్తుచేస్తున్నాను.

మనసుని జయించి అదుపులో పెట్టుకునేటంత శక్తి కలదాన్ని కాను. నామీద మీకు నిజంగా ప్రేమ ఉంటే, మళ్ళీ నా కంటికి అగపడ కుండా వెళ్ళిపోండి. ఈ జన్మకి మనకి మిగిలినది ఇంతే!

ఎప్పటికీ మీ—

వరలక్ష్మి"

తెల్లబోయాడు విశ్వేశ్వరరావు. రాత్రి ఆనందంగా మాట్లాడిన వర లక్ష్మిలోని మార్పు అతనికి ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించింది.

"పాపం ఆడది!" అనుకున్నాడు బాధగా.

తన పక్కనే సిద్ధంగా తన సంచీ ఉండడం గమనించాడు. కొంత సేపటికి ఒకనిర్ణయానికి వచ్చి, లేచి నిలబడి, బట్టలు వేసుకుని, సంచీ పుచ్చుకుని, భారంగా అడుగు లేసుకుంటూ బయటికి నడిచాడు.

రోడ్డుమీద నుంచుని ఆఖరుసారి ఆ ఇంటివంక చూశాడు. కాని గదిలో మూసిన కిటికీ తలుపుల వెనక నిశ్శబ్దంగా ఏడుస్తున్న వరలక్ష్మి అతనికి కనబడలేదు.

*